

**СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА**

З В І Т

**ПРО РОБОТУ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО МЕТОДИЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ БІБЛІОТЕК
СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

за 2022 рік

СУМИ- 2023

Протягом надзвичайно складного 2022 року, коли російська зброяна агресія ввірвалася на Сумщину і перекреслила звичний порядок мирного життя, і змусивши навчальні заклади переважну більшість року здійснювати навчальний процес у дистанційному режимі, робота бібліотек була спрямована на забезпечення навчального процесу та обслуговування користувачів у віддаленому режимі. Головна бібліотека Територіального методичного об'єднання сільськогосподарських бібліотек Сумської області - наукова бібліотека Сумського НАУ у звітному періоді працювала у тісному контакті з бібліотеками коледжів, що входять в структуру СНАУ.

Обслуговування користувачів

Протягом двох попередніх років, коли навчальні заклади через карантинні заходи доволі довго проводили навчальний процес дистанційно та у змішаній формі, був налагоджений чіткий механізм, що дозволив усім учасникам освітнього процесу визначити у ньому своє місце і налагодити тісну співпрацю. Отриманий досвід навчання за дистанційною формою був використаний як викладачами, так і бібліотеками, у час воєнного стану. Не зважаючи ні на що, бібліотеки у більшості продовжували обслуговувати користувачів і надавати їм необхідні послуги усіма можливими способами.

Не зважаючи на те, що майже всі бібліотеки об'єднання мали збільшення читацького контингенту (за рахунок збільшення набору студентів), загальна кількість читачів по об'єднанню зменшилась на 394 чол., оскільки бібліотекою Сумського фахового коледжу користувачі не обслуговувались. У той же час, відбулося зменшення кількості обслужено всіма підрозділами – на 6 807 чол. Досить відчутно зменшилися також показники відвідувань бібліотек (на 259 611) та книговидачі (на 554 990). Зменшення саме цих показників сталося з причини воєнних дій на території області (березень) та дистанційної форми навчання у першій половині звітнього року (квітень-червень). Запровадження змішаної форми освітнього процесу в осінньому семестрі дещо вирівняло ситуацію, але все ж не дозволило вийти на заплановані показники.

Основні показники роботи сільськогосподарських бібліотек на 31.12.2022 р. (у порівнянні з плановими показниками; підсумковий рядок – у порівнянні з попереднім роком)

	Користувачі		Книговидача	Відвідування
	Засидною карткою	Обслужено всього		
НБ СНАУ	6624 (+224)	9613 (-5887)	247511 (-1232489)	47333 (-94667)
Бібліотека Глухівського агротехнічного фахового коледжу	1808 (+8)	5012 (+12)	47574 (-76426)	38983 (-86017)
Бібліотека Сумського фахового коледжу	-	-	-	-
Бібліотека Роменського фахового коледжу	729 (+24)	912 (+12)	48131 (-1897)	37234 (-2866)

Бібліотека Маловисторопського фахового коледжу	670 (+40)	670 (-330)	36950 (-68622)	9450 (-15550)
Бібліотека Охтирського фахового коледжу	778 (+278)	1288 (+688)	7236 (-30764)	3034 (-1966)
Бібліотека Путивльського фахового коледжу	792 (-8)	1384 (-116)	19793 (-30207)	9126 (-25874)
Всього по об'єднанню	11401 (-394)	18879 (-6807)	407195 (-554990)	145160 (-259611)

Протягом того періоду у першому півріччі, коли навчальний процес відбувався у дистанційному форматі, бібліотеки об'єднання в міру можливостей теж обслуговували своїх користувачів у віддаленому режимі. Для цього були задіяні, у першу чергу, власні сайти, електронні бібліотеки, повнотекстові бази навчальних видань, електронний репозиторій. Усі ці інформаційні ресурси протягом багатьох років наповнюються інформацією, необхідною для забезпечення навчальних процесів у закладах освіти (університету та його відокремлених структурних підрозділів).

Неабияку допомогу при обслуговуванні користувачів надавали й інші форми дистанційного обслуговування користувачів (електронна доставка документів тощо).

На жаль, культурно-просвітницька та масова робота, що є одним із важливих напрямків роботи навчальних бібліотек, у звітному році виконувалася книгозбірнями частково і лише у другій половині року (в осінньому семестрі). Великою перешкодою у їх проведенні були часті повітряні тривоги та енергетична криза, а тому бібліотеками проводилися заходи переважно дрібних форм на різнопланову тематику. Про масові заходи усі бібліотеки об'єднання звітують перед своїми користувачами (на сайті бібліотеки СНАУ, університету, коледжів та на сторінках у соціальних мережах).

Координація комплектування та використання єдиних фондів бібліотек об'єднання

У звітному році, на жаль, збереглася тенденція до зменшення кількості надходжень до книжкових фондів. Так, бібліотекою СНАУ було закуплено лише 71 прим навчальних видань за бюджетні кошти (всього на суму 16 897,0 грн). Окрім цього, була здійснена процедура тендерної закупівлі ще понад 400 прим видань на суму близько 140 тис грн, однак на кінець року процес закупівлі ще не був завершений. Книгозбірні коледжів мають лише незначні надходження за рахунок передплачених періодичних видань та подарунків (у порівнянні до плану):

	2018	2019	2020	2021	2022
Бібліотека СНАУ	3409	2885	3127	2355	1190 (-1810)
Глухівський агротехнічний фаховий коледж	1074	1235	367	204	129 (-75)
Путивльський фаховий коледж	93	495	127	100	121 (+46)

Роменський фаховий коледж	76	300	112	22	36 (-14)
Сумський фаховий коледж	211	618	48	111	- (-150)
Охтирський фаховий коледж	7	383	51	-	-
Маловисторопський фаховий коледж	43	391	12	42	41 (+16)
Всього по об'єднанню	4913	6307	3844	2834	1476

На жаль, у двох бібліотеках об'єднання надходжень до бібліотечних фондів немає взагалі.

На кінець звітнього року документні фонди книгозбірень такі:

з	Всього	Навчальних видань	%
Бібліотека СНАУ	257456	127454	49,5
Глухівський агротехнічний коледж	55346	38355	69,3
Путівльський коледж	48392	27901	57,7
Роменський коледж	22471	15664	69,7
Сумський коледж	55945	40104	71,7
Охтирський коледж	30507	18886	61,9
Маловисторопський коледж	92142	63010	68,4

Проблема книгозабезпеченості користувачів усіх бібліотек (у т.ч. і читачів бібліотек коледжів) частково вирішується за допомогою доступу у віддаленому режимі до повнотекстових баз даних (*Електронна бібліотека* та *Фонд електронних документів*), що створюються НБ СНАУ та налічують вже понад **20 тис.** повних текстів. Усі бібліотеки об'єднання мають і власні повнотекстові ресурси на допомогу навчальному процесу. В умовах дистанційної форми навчання ці бази надали можливість користувачам не залишитись поза навчальним процесом. Допомогу в обслуговуванні віддалених користувачів бібліотек надає також відкритий доступ до повних текстів *Електронного репозиторію*, наповнення якого є одним із напрямків роботи Головної бібліотеки об'єднання. Сьогодні ресурс містить **9 970** документ. При обслуговуванні віддалених користувачів періодичними виданнями актуальною залишається і повнотекстова база *«Наукова періодика України»*, створена Національною науковою бібліотекою України ім. В. Вернадського. Посилання на цей ресурс пропонується на сайті НБ СНАУ.

Надзвичайно складною вже протягом кількох років поспіль залишається проблема передплати періодичних видань. У звітньому році

головна бібліотек отримувала 48 назв періодичних видань, бібліотеки коледжів (Глухівський, Путивльський, Маловисторопський та Роменський відповідно 22, 5, 8 та 3 відповідно). На 2023 рік передплату вдалося здійснити лише бібліотеці Глухівського агротехнічного коледжу (з позабюджетних коштів), усі інші бібліотеки, у тому числі й бібліотека СНАУ, залишилися без передплати з незалежних від бібліотек причин (проплати не були здійснені за відсутності дозволу Держказначейства).

В бібліотеках об'єднання робота з обмінними фондами фактично зупинена, оскільки обмінні фонди містять переважно застарілі видання. На сьогодні обмінний фонд НБ СНАУ залишається незмінним - 325 видань.

У звітному році усі бібліотека СНАУ продовжила роботу щодо переведення фондів на систему класифікації УДК. Наразі ця робота завершена лише у бібліотеці Сумського фахового коледжу СНАУ.

Організація та створення корпоративного довідково-бібліографічного апарату

Наповнення електронних каталогів у бібліотеках об'єднання є одним із надважливих напрямків діяльності сучасних навчальних бібліотек, адже він створює умови для забезпечення користувачів своєчасною та повною інформацією про склад книжкового фонду кожної книгозбірні, надає можливість цілодобового доступу до інформації. Особливо цінним це є в умовах дистанційної освіти. Бібліотеки об'єднання вже протягом багатьох років працюють над наповненням власних електронних довідково-пошукових апаратів і вже понад 10 років їх електронні каталоги представлені на базі електронного каталогу головної бібліотеки.

Однак, у звітному році ця робота виконувалася не усіма бібліотеками об'єднання. У всіх були об'єктивні й вагомні причини: технічні причини, відсутність нових надходжень, або евакуація працівників бібліотеки.

На сьогодні **електронні каталоги** бібліотек об'єднання містять таку кількість записів:

	31.12.21	31.12.22	Приріст
НБ СНАУ	141650	141498	-152
Сумський	36772	36772	-
Роменський	12293	12296	+3
Глухівський	50075	51467	+1392
Маловисторопський	19162	19162	-
Охтирський	15761	15761	-
Путивльський	11206	11257	+51

Варто нагадати, що читачі усіх бібліотек завжди (у режимі 24/7) мали доступ до ЕК, завдяки їх розміщенню на платформі ЕК НБ СНАУ.

Координація інформаційно-бібліографічного та довідково-бібліографічного обслуговування

Вільний доступ користувачів до інформаційних ресурсів навчальної бібліотеки у віддаленому режимі є однією з ознак сьогодення. Це є й однією з першочергових задач книгозбірні, що спонукає до постійного пошуку способів представлення та розповсюдження інформації, змушує до систематичного коригування форм і методів обслуговування користувачів.

Сучасний читач складає своє перше враження про бібліотеку, ознайомившись з її сайтом. Саме тому наповненню web-сайтів та web-сторінок необхідно надавати максимальної уваги, адже вони є основними інформаційними вітринами для популяризації бібліотек, реклами їх діяльності й забезпечення користувачів інформацією. Власні сайти мають бібліотеки Сумського НАУ, Сумського, Роменського та Глухівського фахових коледжів. Інші бібліотеки, як і раніше, представлені web-сторінкою на сайті коледжу. Усі сайти та сторінки бібліотек об'єднання систематично наповнюються необхідними для користувачів корисними матеріалами, в т.ч. бібліографічними. На жаль, через руйнування будівлі коледжу та звільнення працівників бібліотеки, робота щодо наповнення сайту Сумського фахового коледжу у звітному році не проводилась. Одним із найголовніших інформаційних ресурсів на сайті бібліотеки для користувачів залишається електронний каталог. Його доступність у віддаленому режимі, достатня наповненість вже оцінена користувачами НБ СНАУ та бібліотек коледжів, що теж представлені на нашому розподіленому каталозі.

Віддалені користувачі бібліотеки СНАУ протягом звітного року мали змогу користуватися й такими формами обслуговування як ***Віртуальна довідкова служба*** та ***Електронна доставка документів***.

У звітному році, на жаль, через об'єктивні причини не в повній мірі виконана робота щодо створення віртуальних виставок. Так, наприклад, головною бібліотекою була створена і представлена на сайті лише одна така виставка.

Продовжувалось (хоча й не усіма бібліотеками) й неформальне спілкування з молоддю в у соціальних мережах ***Facebook*** та ***Instagram***, для чого створені і активно наповнюються сторінки бібліотек, або групи. На жаль, ще не усі книгозбірні зрозуміли, що це доволі важливі методи популяризації роботи бібліотек та читання загалом.

Не зважаючи на доступність у відкритому доступі електронних каталогів, університетською бібліотекою та бібліотеками коледжів продовжувалась робота над створенням рекомендаційних списків на допомогу засвоєнню окремих тем навчальних програм. Готувались також списки за замовленнями кафедр, окремих користувачів-науковців. Також у звітному році головна бібліотека об'єднання продовжувала інформувати користувачів про нові надходження, щоквартально публікуючи на сайті бібліотеки інформаційний поточний «Зведений бюлетень нових надходжень літератури до бібліотек Територіального методичного об'єднання

сільськогосподарських бібліотек Сумської області», який, на жаль, складається переважно із надходжень до головної бібліотеки, оскільки надходження інших бібліотек-учасниць незначні.

У звітному році співробітниками ІБВ НБ СНАУ продовжена робота щодо наповнення фонду біобібліографічних покажчиків серії «Біобібліографія вчених Сумського НАУ», підготований 1 покажчик: *«Тарельник В'ячеслав Борисович»* (Вип. 2, доп. та перероб.).

У звітному році головною бібліотекою продовжено такий напрямок діяльності як бібліографічне інформування (ВРІ, ДОК) бібліотеці СНАУ дозволяє створення інформаційно-сервісної служби «Бібліотека - науковцям». Це сервіс, що забезпечує абонентів інформацією про нові надходження (у формі рекомендаційних списків літератури) і повідомлень про корисні веб-ресурси на особисту електронну пошту. Цьогоріч надіслано лише 614 інформаційних повідомлень, оскільки певний період року бібліотека працювала не у повному складі, а тому виконувала не всі напрямки своєї діяльності. Кількість абонентів ДОК та кількість тем залишаються стабільними (5 та 10 відповідно).

У той же час, не припинялося надання консультацій та тематичних довідок користувачам (хоча й надходило їх до бібліотек набагато менше), для чого використовувалися усі шляхи розповсюдження інформації (електронна пошта, мобільний зв'язок).

Загальна кількість інформаційно-групових заходів теж була дещо меншою від запланованого. Так, наприклад, головною бібліотекою було проведено лише 18 із запланованих 42 заходів *«День бібліотеки на кафедрі»*. Для проведення днів кафедр бібліотекою були організовані масштабні виставки для кожної кафедри, проведені екскурсії та огляди літератури для студентів, бесіди та консультації з викладачами.

Матеріально-технічна база

Матеріально-технічна база бібліотек об'єднання зазнала незначних змін, а саме: відбулося зменшення площі бібліотечних приміщень і, відповідно, кількості посадкових місць у читальних залах Головної бібліотеки. У зв'язку з низкою обставин, серед яких основними стали дистанційна форма навчання і довготривала відсутність здобувачів освітніх послуг в університеті, а також наявність у студентської молоді достатньої кількості комп'ютерної техніки у власному користуванні і, відповідно, відсутність потреби у використанні бібліотечних АРМ та цілодобову доступність повних текстів навчальних видань в повнотекстових базах даних, фактично відпала необхідність в такому структурному підрозділі бібліотеки як зала електронних видань. А тому дане приміщення було передане під інші потреби університету, а бібліотеці натомість виділено інше приміщення меншої площі, але яке знаходиться безпосередньо біля основного приміщення книгозбірні. Таким чином, площа бібліотеки станом на 01.01.2023 р. становить 977,0 м². Відповідно, зменшилася площа для обслуговування користувачів на 57,2 м² і зараз становить 457,6 м², а також

зменшилася кількість посадкових місць в читальних залах, що зараз становить 270.

На жаль, через збройну агресію росії проти України, не було завершено переобладнання однієї із залів у головній бібліотеці в open-space: подальша заміна меблів та ремонтні роботи перенесені на наступний рік. Кількість офісної техніки майже не зазнала змін (лише списано 1 застарілий комп'ютер).

Через збройну агресію росії проти України зазнало руйнувань у різній мірі три відокремлених структурних підрозділи університету: Сумський, Охтирський та Маловисторопський фахові коледжі. Однак, найбільше постраждала бібліотека Маловисторопського фахового коледжу, де протягом 8 днів окупантами було знищено 8 комп'ютерів, принтер та сканер у секторі електронної інформації. Розбиті вікна, двері, столи та стільці. Відновлення пошкодженого майна відбулося завдячуючи державній програмі, встановлено пластикові вікна та відремонтовано двері.

Інші бібліотеки об'єднання руйнувань не зазнали.

Науково-методична робота.

Кадрове забезпечення бібліотек об'єднання

До Територіального методичного об'єднання сільськогосподарських бібліотек Сумської області входять 10 бібліотек:

- НБ СНАУ – головна бібліотека (13 штатних одиниць)
- Бібліотека Глухівського агротехнічного фахового коледжу (7)
- Бібліотека Маловисторопського фахового коледжу (1)
- Бібліотека Охтирського фахового коледжу (2)
- Бібліотека Путивльського фахового коледжу (2)
- Бібліотека Роменського фахового коледжу (2)
- Бібліотека Сумського фахового коледжу (3)
- НБ Глухівської дослідної станції луб'яних культур -
- НБ Іванівської ДСС -
- НБ Інституту сільського господарства Північного Сходу -.

У звітному році відбулися наступні кадрові зміни у бібліотеках об'єднання: у головній бібліотеці 1 працівник перебуває в евакуації за кордоном та 1 звільнився у зв'язку з виходом на пенсію (вакансія); бібліотека Охтирського коледжу не працювала більшу частину року, оскільки обидва працівники перебувають у відпустці без збереження заробітної плати (в евакуації); бібліотека Сумського коледжу не працювала близько року, оскільки обидва працівники звільнилися. В інших бібліотеках кадрових змін не відбулося.

Усі співробітники головної бібліотеки мають фахову освіту (1 – базову вищу, 1 – базову вищу та повну вищу нефарову, 10 – повну вищу фарову). 1 співробітник бібліотеки Маловисторопського коледжу (єдиний співробітник цієї бібліотеки) наразі здобуває фарову освіту (базову вищу). Майже усі

співробітники інших бібліотек об'єднання мають фахову освіту (вищу та базову вищу).

Протягом звітнього року усі працівники бібліотеки об'єднання мали змогу звернутися до провідних фахівців НБ СНАУ і проконсультуватися з будь-якого виробничого питання. Спілкування відбувається переважно за допомогою мобільного зв'язку та електронної пошти.

На жаль, з об'єктивних причин у звітньому році вдалося провести тільки одне спільне засідання з фахівцями книгозбірень: традиційна щорічна **нарада «Діяльність сільськогосподарських бібліотек Територіального методичного об'єднання у 2021 р.: успіхи, досягнення та проблеми»** (січень). Нарада проведена онлайн, на платформі Zoom. Інші заплановані заходи провести не вдалося (навесні через те, що не всі бібліотеки і співробітники працювали, восени – через енергетичну кризу і неспівпадіння графіків відключень).

Обставини також не дозволили здійснити виїзд до бібліотек об'єднання з метою ознайомлення з їх роботою.

У звітньому році 2 співробітники бібліотеки Сумського НАУ та 1 бібліотеки Роменського фахового коледжу пройшли курси підвищення кваліфікації наукових та науково-педагогічних працівників при ННСГБ у дистанційному режимі. Потребують підвищення кваліфікації 4 співробітники головної бібліотеки та 7 з коледжів.

У той час, коли навчальний процес відбувався дистанційно і відвідувачів бібліотек було обмаль, співробітники бібліотек знайомилися з роботою вітчизняних та світових бібліотек, вивчали їх досвід роботи з віддаленими користувачами, підвищували кваліфікацію, беручи **участь в онлайн-конференціях, вебінарах:**

Маловисторопський фаховий коледж:

- онлайн семінар-презентація *«Творчий потенціал педагогічних та студентських колективів»* (за підсумками проведеної виставки-конкурсу "Ми у творчості знаходимо себе") (20 січня 2022 р.);
- інтернет-семінар *«Особливості діяльності бібліотеки закладу освіти в сучасних умовах: запитання та відповіді. Організація роботи з бібліотечним фондом»* (21 вересня 2022 р.);
- майстер-клас *«Створення інтерактивного плакату засобами сервісу Thinglink»* (11 листопада 2022 р.).

Путивльський фаховий коледж:

- онлайн семінар: *«Бібліотека – центр національно-патріотичного виховання студентів. Бібліотека і війна.»*, який відбувся в онлайн-режимі за участю завідувачів бібліотек та бібліотечних працівників закладів фахової передвищої освіти. За результатами семінару отримано сертифікат учасника.

У звітньому році працівники головної бібліотеки брали **участь у наукових заходах:**

- Науково-практичній конференції *«Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора,*

сьогодні, завтра» (20-21 жовтня 2022 р., м. Київ). На конференцію підготована доповідь: к.і.н. Комликовою Г. І. *«Ресурсна база наукової бібліотеки в системі інформаційного забезпечення освіти і науки Сумського НАУ»* (готується до друку);

- *Онлайн-семінарі для науковців та здобувачів наукових ступенів «Академічна доброчесність у закладах вищої освіти: передові практики та виклики сьогодення»* (23 травня 2022 р.). На семінар підготована доповідь: к.і.н. Комликовою Г. І. *«Основи цитування та стилі оформлення посилань у наукових роботах»* (Пряма трансляція здійснювалася на youtube-каналі університету за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=042WrSb47i4&ab_channel=SumyNationalAgrarianUniversity).

У звітному році директор бібліотеки Комликова Г.І. на запрошення організаторів взяла участь у Всеукраїнському круглому столі *«Сучасний розвиток наукових бібліотек: реалії та пошуки нових перспектив»*, присвяченого Всеукраїнському дню бібліотек і організованому науковою бібліотекою ЗВО «Подільський державний університет». Участь у цьому заході дозволила ознайомитися (хоча й віртуально) з роботою такого ж територіального методичного об'єднання сільськогосподарських бібліотек, що для умов сьогодення є доволі цінним досвідом.

Діяльність НБ СНАУ та бібліотек об'єднання систематично висвітлюється на сайтах коледжів. На сайті бібліотеки СНАУ робота бібліотек коледжів представлена у рубриці «Бібліотусовка», підрубрика «Територіальне методичне об'єднання сільськогосподарських бібліотек» (<https://library.snau.edu.ua/teritorialne-metodichne-obyednannya-silskogospodarski-x-bibliotek-sumskoї-oblasti/>). Майже всі бібліотеки, у міру можливостей, регулярно висвітлюють бібліотечні події в соцмережі Facebook.

Голова Територіального методичного
об'єднання сільськогосподарських
бібліотек Сумської області

Г. І. Комликова